

A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság állásfoglalása a blokklánc („blockchain”) technológia adatvédelmi összefüggéseivel kapcsolatban

A Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatósághoz (a továbbiakban: Hatóság) eljuttatott konzultációs beadványában egy magyar állampolgár állásfoglalást kért a Bitcoin virtuális fizetőeszköz és az alapját képező blokklánc technológia („blockchain”) használatával kapcsolatban felmerülő adatvédelmi kérdésekkel kapcsolatban. A Hatóság a technológia használata kapcsán kifejtett véleményét a honlapján is nyilvánosságra hozta, mivel általános jellege és a technológia újszerűsége miatt a téma közérdeklődésre is számot tarthat.

- 1) A személyes adat definíciója, az adatok kezelésének lehetséges jogalapjai, az adatkezelő és adatfeldolgozó fogalma

Az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról szóló 2011. évi CXII. törvény (a továbbiakban: Infotv.) 3. § 2. pontja határozza meg a személyes adat fogalmát. Ez a törvényi definíció¹ az érintett természetes élő személlyel kapcsolatba hozható bármely adatra (pl. név, azonosító jel, fizikai, fiziológiai, mentális, gazdasági, szociális tulajdonságok), illetve az ilyen adatoktól levonható következtetésekre is kiterjeszti a törvény védelmét.

Az Infotv. 5. § (1) bekezdésének a) és b) pontjai a személyes adatok kezelésének lehetséges jogalapjaiként határozzák meg, hogy személyes adat akkor kezelhető, ha ahhoz az *érintett előzetesen hozzájárul*, vagy ha azt *törvény közérdeken alapuló célból elrendeli*.² Amennyiben az adatkezelés törvény előírásain alapul úgy az kötelezőnek tekintendő, és ahhoz nem szükséges az érintett személy hozzájárulása. Az Infotv. 6. § (1) bekezdése további jogalapot teremt a személyes adatok kezelésével kapcsolatban, mivel kimondja, hogy az adatkezelőre vonatkozó *jogi kötelezettség teljesítése*, vagy az adatkezelő vagy harmadik személy *jogos érdekében érvényesítése* céljából is kezelhető személyes adat, ha az érintett hozzájárulásának beszerzése lehetetlen vagy aránytalan költséggel járna és ezen érdek érvényesítése a személyes adatok védelméhez fűződő jog korlátozásával arányban áll.³

¹ Infotv. 3. § 2. pontja: „*személyes adat*: az érintettel kapcsolatba hozható adat - különösen az érintett neve, azonosító jele, valamint egy vagy több fizikai, fiziológiai, mentális, gazdasági, kulturális vagy szociális azonosságára jellemző ismeret -, valamint az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés”.

² Infotv. 5. § (1) bekezdés a)-b) pont: Személyes adat akkor kezelhető, ha ahhoz az érintett hozzájárul, vagy ha azt törvény vagy - törvény felhatalmazása alapján, az abban meghatározott körben - helyi önkormányzat rendelete közérdeken alapuló célból elrendeli (a továbbiakban: kötelező adatkezelés).

³ Infotv. 6. § (1) bekezdés a)-b) pont: Személyes adat kezelhető akkor is, ha az érintett hozzájárulásának beszerzése lehetetlen vagy aránytalan költséggel járna, és a személyes adat kezelése az adatkezelőre vonatkozó jogi kötelezettség teljesítése céljából szükséges, vagy az adatkezelő vagy harmadik személy jogos érdekében érvényesítése céljából szükséges, és ezen érdek érvényesítése a személyes adatok védelméhez fűződő jog korlátozásával arányban áll.

Amennyiben sem az érintett előzetes hozzájárulása, sem törvényben meghatározott jogalap, sem bizonyítható és arányos jogos érdek nem áll rendelkezésre, úgy az adatkezelő nem jogosult személyes adatokat kezelni.

Az Infotv. 3. § 9. pontja határozza meg az adatkezelő fogalmát, amely alatt a törvény azt a természetes vagy jogi személyt, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetet érti, amely önállóan vagy másokkal együtt az adat kezelésének célját meghatározza, az adatkezelésre (beleértve a felhasznált eszközt) vonatkozó döntéseket meghozza és végrehajtja, vagy az adatfeldolgozóval végrehajtatja.

Az adatok kezelése alatt az Infotv. 3. § 10. pontja az alkalmazott eljárástól függetlenül az adaton végzett bármely művelet vagy a műveletek összességét érti. Adatkezelés lehet különösen: az adatok gyűjtése, felvétele, rögzítése, rendszerezése, tárolása, megváltoztatása, felhasználása, lekérdezése, továbbítása, nyilvánosságra hozatala, összehangolása vagy összekapcsolása, zárolása, törlése és megsemmisítése, valamint az adat további felhasználásának megakadályozása, fénykép-, hang- vagy képfelvétel készítése, valamint a személy azonosítására alkalmas fizikai jellemzők (pl. ujj- vagy tenyérnyomat, DNS-minta, íriszkép) rögzítése.

Az adatkezelő nem tévesztendő össze az adatfeldolgozó személyével, aki az Infotv. 3. § 18. pontja szerint az a természetes vagy jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, aki szerződés alapján – beleértve a jogszabály rendelkezése alapján kötött szerződést is – adatok feldolgozását végzi. Adatok feldolgozása alatt az Infotv. 3. § 17. pontja az adatkezelési műveletekhez kapcsolódó technikai feladatok elvégzését érti, függetlenül a műveletek végrehajtásához alkalmazott módszertől és eszköztől, valamint az alkalmazás helyétől, feltéve hogy a technikai feladatot az adaton végzik.

2) A blokklánc technológia technikai hátterének rövid ismertetése

A blokklánc technológia első képviselője a digitális piacon a Bitcoin elnevezésű virtuális fizetőeszköz volt. Ez a fizetőeszköz kizárólag virtuálisan létezik, így fizikai megtestesülésével, érmeként vagy bankjegyként nem találkozhat vele a fogyasztó. A Bitcoin-nak nincs központi kibocsátója és nem nyomtatják, mint a fizikai értelemben vett pénzt, hanem az ún. virtuális „bányászat” révén jön létre. A bányászatot az egyes felhasználók számítógépei végzik és termelik ki ezáltal az újabb és újabb érmeket.⁴ A következőkben a Bitcoin, mint a legelterjedtebb blokklánc-alapú rendszer technológiai hátterén keresztül ismertetjük a blokkláncban kezelt adatok viselkedését.

A blokkláncban az adatokat az ún. blokkok tárolják, amelyek gyakorlatilag kis adatbázisokként viselkednek. Amennyiben a felhasználók a blokklánc decentralizált adatbázisához újabb adatokat adnak hozzá, akkor az új adatok egy új blokkban fognak letárolódni. A blokkok létrehozása során azokból egy láncolat jön létre, ezt nevezünk tulajdonképpen blokkláncnak, vagy az eredeti angol kifejezést használva „blockchain-nek”. A blokklánc akkor számít érvényesnek, ha az ún. „ősblokkal” (az első létrejött blokk) kezdődik, és ha a benne foglalt összes, az adatokkal végzett tranzakció is érvényes. A lánc bármely blokkjától csak egyetlen, egyenes út vezet vissza az ősblokkig, ahogy azt a következő ábra is szemlélteti:

⁴ Joshua Davis: *The Crypto-Currency – Bitcoin and its Mysterious Inventor*. 2011. október 10. http://www.newyorker.com/reporting/2011/10/10/111010fa_fact_davis

3) A blokklánc kapcsán ki minősül adatkezelőnek és adatfeldolgozónak? Mi az adatkezelés jogalapja?

A Bitcoin-rendszerben a blokklánc technológiát egy olyan virtuális fizetőrendszer kifejlesztésére használták fel, amely anonim módon használható, mivel az egyes érmékkel végzett műveletek kivitelezéséhez nincs szükség személyes adatok megadására. Ettől függetlenül elképzelhető olyan blokklánc technológiát használó rendszer is, amelyben a blokkokat személyes adatok tárolására is felhasználják, így pl. a blokkban tárolt, alapvetően fizetésre használt adatokhoz személyes adatokat is kapcsolnak.

Amennyiben a blokkláncban lévő egyes blokkokat személyes adatok tárolására is felhasználják, úgy felmerülhet a kérdés, hogy ki minősül ebben az esetben adatkezelőnek. Az Infotv. fentiekben ismertetett fogalmai szerint adatkezelőnek elsősorban az a személy minősül, aki a személyes adatok kezelésének célját meghatározza, az erre vonatkozó döntéseket meghozza és végrehajtja. Mivel a blokklánc kapcsán egy olyan decentralizált hálózatról beszélünk, ahol nincs olyan központi entitás, amely felügyeleti jogot gyakorol a rendszer működése és az adatokkal végzett tranzakciók felett, ezért az adatok kezelését gyakorlatilag az egyes felhasználók végzik.

A blokklánc kapcsán tehát minden egyes olyan felhasználó, amely blokkokat és abban tárolt adatokat ad hozzá a rendszerhez (pl. a Bitcoin-rendszer kapcsán érméket „bányász”) egyben adatkezelőnek minősül. Később a rendszerhez adatokat hozzáadó felhasználó kizárólagos rendelkezési jogosultságot kap a blokkokban tárolt adatai felett, így ő határozhatja meg, hogy az adatokat mely tranzakciók kivitelezéséhez fogja felhasználni. Amennyiben a tranzakciók révén a blokkban tárolt személyes adatok feletti rendelkezési jogosultság átadásra („átutalásra”) került egy másik felhasználónak, onnantól kezdve ez a felhasználó (az adatok címzettje) szerez az adatok felett kizárólagos rendelkezést, így ő fog adatkezelőnek minősülni.

A blokklánc technológia kapcsán az adatfeldolgozó fogalma abban az esetben értelmezhető, ha az adatok felett rendelkezni jogosult eredeti adatkezelő pl. egy megbízási szerződéssel különböző előre meghatározott adatkezelési műveletek (pl. tranzakciók) kivitelezésére ad megbízást egy másik felhasználónak.

A blokkláncban tárolt személyes adatok kezelésének jogalapját a jelenleg hatályos jogszabályok alapján az érintett hozzájárulása, vagy a felhasználó jogos érdeke képezheti [Infotv. 5. § (1) bekezdés a) pont és 6. § (1) bekezdés]. Amennyiben az érintett nem járul hozzá ahhoz, hogy a személyes adatait a blokkban tárolt adatok felett rendelkező felhasználó tárolja, illetve azokkal a műveleteket végezzen, továbbá a felhasználó az adatkezeléssel kapcsolatban jogos érdeket sem tud bizonyítani, úgy az adatkezelés nem lehet jogszerű.

4) A blokklánc technológia használatával kapcsolatos joghatóság problémája

Mint már az előzőekben is említésre került, a blokklánc technológia decentralizált jellegéből adódik, hogy minden egyes felhasználó adatkezelőnek minősül, aki a blokkláncban tárolt adatokkal saját célból műveleteket végez. A decentralizált jelleg miatt a felhasználók akár különböző államok joghatóságai alatt is kifejtetik adatkezelői tevékenységüket.

A személyes adatok feldolgozása vonatkozásában az egyének védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról szóló 95/46/EK irányelv (a továbbiakban: Irányelv) 29. cikke alapján létrehozott Adatvédelmi Munkacsoport (a továbbiakban: Munkacsoport) az „adatkezelő” és az „adatfeldolgozó” fogalmáról szóló 1/2010. számú véleményében (WP169) ezzel kapcsolatban kifejti: „Az *adatkezelő*

*minőség elsősorban annak a ténybeli körülménynek a következménye, hogy egy jogalany úgy döntött, hogy a saját céljaira személyes adatokat dolgoz fel.*⁸

Az Adatvédelmi Munkacsoport továbbá azt is kifejtette, hogy az adatkezelő fogalmának meghatározása kiemelkedő szerephez jut annak eldöntésében is, hogy az adott adatkezelésre vagy az adatokon végzett egyes műveletekre melyik állam nemzeti joga lesz alkalmazandó. Az Irányelv 4. cikk (1) bekezdésének a) pontja szerint ugyanis az alkalmazandó jogra vonatkozó főszabály az, hogy minden tagállam a nemzeti rendelkezéseit alkalmazza, amennyiben az adatkezelést „a tagállam területén az adatkezelő egy szervezete tevékenységeinek keretében végzik”.

Az Adatvédelmi Munkacsoport által elfogadott, az alkalmazandó jogról szóló 8/2010. számú vélemény (WP179)⁹ szerint az alkalmazandó jog meghatározása szempontjából a „tevékenységeinek keretében” fogalma a döntő, nem pedig az, ahol a személyes adatokat tárolják. E kifejezés fogalma nem azt jelenti, hogy az alkalmazandó jog annak a tagállamnak joga, ahol az adatkezelő letelepedett, hanem ahol az adatkezelő egy szervezete az adatfeldolgozáshoz kapcsolódó tevékenységekben vesz részt. Ha egy személy saját tevékenységei keretében dolgoz fel személyes adatokat, az alkalmazandó jog azon tagállam joga lesz, ahol e személy tartózkodik.

A Hatóság a fentiekkel kapcsolatban felhívja a figyelmet arra is, hogy az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: EUB) 2015. október 1. napján kelt C-230/14. számú ítéletében a letelepedés fogalmát a C-131/12. számú ítélethez (ún. Google Spain ítélet) képest is kiterjesztőbben értelmezte. Az EUB úgy határozott a C-230/14. számú ítéletében, hogy az Irányelv 4. cikk (1) bekezdésének a) pontját úgy kell értelmezni, hogy az lehetővé teszi az attól eltérő tagállam személyes adatok védelmére vonatkozó szabályozásának alkalmazását, mint ahol ezen adatok kezelője be van jegyezve, amennyiben ezen adatkezelő tartós jelleggel olyan, akár csekély mértékű valós és tényleges tevékenységet folytat e tagállam területén, amelynek keretében ezen adatkezelésre sor kerül.

A blokklánc technológia kapcsán a joghatóság kérdését tehát annak az előkérdésnek a tisztázása dönti el, hogy az adatok kezelésének célját meghatározó adatkezelő mely állam területén végzi az adatok kezelését. Ez a blokklánc technológiára levetítve az az állam lesz, ahol az adatkezelő az adatok kezelésére vonatkozó műveleteket végzi, így pl. tranzakciós utalási parancsokat ad ki, hozzáfér a blokklánchoz és ahhoz adatokat ad hozzá (pl. a Bitcoin-rendszer kapcsán „érméket bányász ki”), illetve a műveletek végzésére vonatkozó utasításokat kiadja. A blokkláncban tárolt adatok „fizikai” helye ebből a szempontból irreleváns.

Egy blokklánc technológiát használó adatkezelő adatvédelmi ellenőrzésével kapcsolatban az eljáró hatóság fő szabály szerint az lesz, amelynek területén az adatkezelő az adatkezelési műveleteket végzi, pl. kiadja az utalási parancsokat, bányász-szervereket működtet stb.

A nemzetközi adattovábbítással és a határon átnyúló adatkezeléssel összefüggő ügyekre vonatkozóan a 2018. május 25-én hatályba lépő Általános Adatvédelmi Rendelet¹⁰ 50. cikke

⁸ http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2010/wp169_hu.pdf#h2-2

⁹ http://ec.europa.eu/justice/policies/privacy/docs/wpdocs/2010/wp179_hu.pdf#h2-2

¹⁰ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 Rendelete (2016. április 27.) a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, valamint a 95/46/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről (általános adatvédelmi rendelet)

határozza meg az Európai Unió tagállamai és adatvédelmi hatóságai számára az együttműködés keretrendszerét.

5) Felhasználói profilozás kérdése a blokklánc technológiához kapcsolódóan

Azon kérdéssel kapcsolatban, mely szerint a blokklánc hosszú távú használata lehetővé teszi-e a felhasználó magatartásának megfigyelését és az ún. profilalkotást, a Hatóság véleménye az, hogy ezt a kérdést csak egy konkrét rendszer, az abban kezelt személyes adatok és ahhoz kapcsolódó adatkezelési műveletek teljes körű ismerete kapcsán lehet megítélni.

A blokkláncban kezelt személyes adatokról az érintett kérésére az adatkezelő köteles 25 napon belül teljes körű tájékoztatást adni az Infotv. 15. § (1)¹¹ és (4)¹² bekezdései alapján. A tájékoztatás az Infotv. 15. § (5) bekezdése alapján ingyenes, ha a tájékoztatást kérő a folyó évben azonos adatkörre vonatkozóan tájékoztatási kérelmet az adatkezelőhöz még nem nyújtott be. Egyéb esetekben költségtérítés állapítható meg. A költségtérítés mértékét a felek között létrejött szerződés is rögzítheti. A már megfizetett költségtérítést vissza kell téríteni, ha az adatokat jogellenesen kezelték, vagy a tájékoztatás kérése helyesbítéshez vezetett.

Budapest, 2017. július 18.

Dr. Péterfalvi Attila
elnök
c. egyetemi tanár

¹¹ Infotv. 15. § (1) bekezdés: „Az érintett kérelmére az adatkezelő tájékoztatást ad az érintett általa kezelt, illetve az általa vagy rendelkezése szerint megbízott adatfeldolgozó által feldolgozott adatairól, azok forrásáról, az adatkezelés céljáról, jogalapjáról, időtartamáról, az adatfeldolgozó nevéről, címéről és az adatkezeléssel összefüggő tevékenységéről, az adatvédelmi incidens körülményeiről, hatásairól és az elhárítására megtett intézkedésekről, továbbá - az érintett személyes adatainak továbbítása esetén - az adattovábbítás jogalapjáról és címzettjéről.”

¹² Infotv. 15. § (4) bekezdés: „Az adatkezelő köteles a kérelem benyújtásától számított legrövidebb idő alatt, legfeljebb azonban 25 napon belül, közérthető formában, az érintett erre irányuló kérelmére írásban megadni a tájékoztatást.”